

Тақризи

роҳбари илмӣ ба кори диссертационии Гулов Амридин Абдуалиевич дар мавзуи «**Синтез дар асоси ҳосилаҳои аминокислотагӣ ва пептидии глитсерин бо фуллерен C₆₀**», барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои химия аз рӯи ихтисоси 02.00.03- Химияи органикӣ

Гулов Амридин Абдуалиевич - асистенти кафедраи технологияи истеҳсолоти химиявии факултети химияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, тайи бештар аз 10 сол ба синтезу таҳқиқи реаксияҳои байни ҳосилаҳои глитсеринии аминокислотагӣ-пептидӣ ва фуллерен C₆₀ машғул аст. Ӯ ҳатмкардаи факултети химияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон соли 2009 мебошад. Аз соли 2010 то инчониб мавзӯи «**Синтез дар асоси ҳосилаҳои аминокислотагӣ ва пептидии глитсерин бо фуллерен C₆₀**», -ро мавриди таҳлилу баррасии илмӣ қарор додаст. А.А. Гулов дар давоми ин солҳо маводи зарурӣ кори диссертационии худро ҷамъоварӣ кард ва асарҳои илмии марбут ба кори таҳқиқотиро ба низом даровард. Натиҷаи таҳқиқоти ӯ дар рисола ва мақолаҳои илмии ба табърасонидааш инъикос ёфтааст. Муаллиф доир ба паҳлӯҳои муҳталифи мавзӯъ ва натиҷаҳои таҳқиқот дар конференсия ва симпозиумҳои илмии донишгоҳӣ, ҷумхурияйӣ ва байналмилаӣ якчанд маротиба маъруза кардааст.

Таҳқиқи реаксияи мутакобили байни ҳосилаҳои глитсерин: эпихлоргидрин, α-монохлоргидрини глитсерин ва α,γ-дихлоргидрини глитсерин бо аминокислотаҳо, пептидҳо, фуллерен C₆₀ ва муайян кардани ҳосиятҳои физикий-химиявӣ, биологӣ ва ҷанбаҳои дурнамои истифодаи онҳо ҳадафи асосии кори диссертационии А.А. Гулово ташкил медиҳад. Дар ин замине кор аз муқаддима ва се боб таркиб ёфтааст.

Дар муқаддима - муҳимияти мавзӯи диссертасия, дараҷаи омӯзиши он, объект, предмети таҳқиқот ва ҳадафу вазифаҳо асоснок карда шуда, мақсади кор, масъалаҳои он ва мушкилотҳои таҳқиқот оварда шудааст. Инчунин навоварии кори итмӣ ва аҳамияти амалии натиҷаҳо, мавқеъҳои дифоъшаванда инъикос гардида, конференсияҳои илмие, ки дар онҳо маводи диссертасия баррасӣ ва таҳхис шудааст, номбар гардидааст.

Дар боби аввал (Шарҳи адабиёт). Иттилоот ва таҳтили адабиёти мавҷуда оид ба мавзӯи диссертасия оварда шуда, ҳосиятҳои химиявии глитсерин ва ҳосилаҳои он, инчунин аминокислотаҳо, пептидҳо ва фуллерен C₆₀, маълумот дарҷ ёфтааст. Иловава бар ин соҳаҳои дар амал истифодабарии ҳосилаҳои глитсерин ва фуллерен C₆₀ нишон дода шудааст. Муайян карда шудааст, ки иттилоот оид ба синтез ва омӯзиши реаксияи

боҳамтаъсиркунин ҳосилаҳои глитсеринии аминокислотагӣ-пептидӣ бо фуллерен C₆₀, инчунин таҳқики ҳосиятҳои физикӣ-химиявӣ ва биологии онҳо вучуд надорад. Дар асоси таҳлили адабиёти илмӣ ҳулоса бароварда шуда, интихоби мавзӯи диссертатсия асоснок карда шудааст.

Боби дуюм қисми эксперименталӣ буда, методи синтези якқатор ҳосилаҳои глитсеринии аминокислотагӣ-пептидӣ: эпихлоргидрин α -монохлоргидрини глитсерин, α,γ -дихлоргидрини глитсерин бо фуллерен C₆₀ мавриди омӯзиш қарор гирифта, ҳосилаҳои нави онҳо синтез карда шуданд. Муқаррар карда шудааст, ки раванди синтез дар муҳити ҳалкунандаҳои бензол, бромбензол, диметилформамид, диметилсулфоксид ва толуол равон гузашта, дар ин шароитҳо баромади 71-82 %-и маҳсули мақсаднокро ба даст овардан муюссар мегардад. Соҳт, таркиб ва тозагии онҳо бо усули таҳлили элементӣ, спектрҳои ИС, массавӣ, РМЯ ва хромотографияи маҳинқабат тасдик карда шуда, мавриди омӯзиш қарор гирифта шуданд.

Дар боби сеюм тарзи таҳқик ва синтези якқатор ҳосилаҳои эпихлоргидрин α -монохлоргидрини глитсерин, α,γ -дихлоргидрини глитсерин аз хисоби гурӯҳи аминии аминокилотаю пептидҳо амалӣ карда шудааст. Соҳт, таркиб ва тозагии онҳо бо таҳлили элементӣ, спектри инфрасурҳ (ИС), спектри массавӣ, РМЯ ва хромотографияи маҳинқабат тасдик карда шуда, мавриди омӯзиш қарор гирифта шудааст. Инчунин дар ин боб ҷустуҷӯи роҳҳои дар амал истифодабарии пайвастаҳои синтезкардашуда мавриди омӯзиш қарор гирифта, муқаррар карда шудааст, ки баъзе аз ин пайвастаҳо дорон ҳусусияти фаъолнокии биологии ифодашуда мебошанд ва муайян карда шудааст, ки пайвастаҳои ҳосилкардашуда таъсири бомароми пайвастаҳо ҳангоми концентратсияҳои паст (аз 0.001, 0.01 то 0.1) пурзӯр аст, таъсири самараи (коҳишёби) пастқунӣ бошад, дар концентратсияҳои баланд мушоҳид мешаванд.

Муаллиф бори нахуст дар химияи органикӣ таҳқик ва омӯзиши реаксияҳои таъсири мутакобили байни ҳосилаҳои глитсериро бо фуллерен C₆₀ мавриди баррасии илмӣ қарор медиҳад. Кори таҳқиқотии А.А. Гулов бо диди нав ва дар асоси дастоварҳои нави илмӣ таҳлил гардидааст. Муаллиф зимни таҳлил ва натиҷаҳои ба дастомадаи эксперименталии ин мавзӯй ба натиҷае расидааст, ки событҳои физикию химиявии моддаҳои ҳосилкардашуда ҳамчун маводи маълумотӣ ба хисоб рафта ва барои мутахассисоне, ки ба синтези пайвастаҳои фаъоли биологӣ машғуланд мусоидат менамояд, инчунин дар раванди таълим ҳангоми хондани лексия аз химияи органикӣ, биоорганикӣ ва курсҳои маҳсус аз манфиат ҳолӣ набуда донишҷӯён, аспирантон ва унвонҷӯён натиҷаҳои кори мазкурро мавриди истифода қарор дода метавонанд.

Зимни анчоми кори диссертационӣ муаллиф худро ба хайси мухаккики тозакор, боандеша, боистеъдод ва олими баркамол нишон дода, барои муайян кардани мақсаду вазифа, ба таври

жарф дарк кардан ва фаҳмидани натиҷаҳои ба даст омада ва муайян кардани усулҳои зарурии таҳқиқот маҳорати баланди илмӣ нишон додаст.

Гулов Амридин Абдуалиевич муваффақ шудааст, ки натиҷаҳои таҳқиқотро бо истифода аз усулҳои муосири физикӣ-химиявӣ босаводона ва дуруст коркард намояд. Дар раванди иҷрои кор муаллиф сарчашма ва осори илмии вобаста ба мавзӯро, ки дар 10 соли охир нашр шудаанд, дақиқназарона мутолия карда. мавриди омӯзиши баррасӣ қарор додаст.

Мақолаҳои илмӣ ва финиурдаи диссертасияи А.А. Гулов мундариҷаи умумии диссертасияро инъикос менамоянд ва ба ҳамаи талаботҳои таҳқиқотҳои кори диссертационии ихтисоси 02.00.03-Химияи органикӣ ҷавобгӯ мебошанд.

Дар ин замина диссертасияи Гулов Амридин Абдуалиевичро кори илмии ба анҷомрасида ҳисобида, онро барои дарёftи дараҷаи илмии номзади илмҳои химия аз рӯи ихтисоси 02.00.03-Химияи органикӣ барои дифоъ тавсия менамоям.

Роҳбари илмӣ,
директори Иниститути илмию таҳқиқоти
Донишгоҳи миллӣ Тоҷикистон,
доктори илмҳои химия,
и.в., профессор

Раҷабзода Сироҷиддин Икром

Суроға: 734025. Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, ҳ. Рӯдакӣ 17.
7 (+99237) 2278895 (тел. корӣ). 904 60 04 60 (тел. мобилий);
Email: ikromovich80@mail.ru

Имзои и.в., профессор С.И. Раҷабзодаро тасдиқ мекунам:

Сардори раёсати қадрҳо
ва корҳои маҳсуси

03.03.2023

Тавқиев Э.Ш.